

Çərşənbələrin sultanı - Torpaq çərşənbəsi

Milli-mənəvi dəyərləri ilə yer üzündə tanınan Azərbaycan xalqı zaman-zaman yaşatdığı və təbliğ etdiyi bəşəri ideyaları, gözəl adət-ənənələri, milli xüsusiyyətləri dünya xalqları arasında özünəməxsus yer tutmuşdur. Xalqın tarixi ilə aparılan tədqiqatlar zamanı aydın olmuşdur ki, qədim köklərə malik Azərbaycan əsrlər boyu öz maddi və mənəvi xəzinəsini qoruyub saxlaya bilməmişdir. Bu zəngin irsə də xalqın soykökünə bağlı olan adət-ənənələr yaşayaraq bizim əsrə, yəni yüzilliyə qədər gəlib çatmışdır.

Hər il müsəlman dünyasının böyük həvəslə qarşıladığı və yola saldığı Novruz bayramı xalqın tarixi kökünü, adət-ənənələrini özündə yaşadan gündür. Novruz bayramı azərbaycanlıların ən əziz bayramıdır və bütün bayramlardan fərqlidir. Azərbaycanın Ümummilli Lideri Heydər Əliyev bu bayramın bütün bayramlardan seçildiyini belə qeyd edirdi: "Bu, təbiətdən, elmi əsaslardan meydana gəlmiş bayramdır. Bəlkə də dünyada olan bütün xalqların bayramlarından fərqi odur ki, bu, təbiətlə, kainatla əlaqədardır, bunun elmi əsasları var. Bu bayram min illər boyu bizim xalqımızın qəlbinə daxil olub və çox dərin köklər salıbdır. Ona görə də bu bayramı hər bir azərbaycanlı öz doğma bayramı kimi keçirir".

Bu bayramın qeyd olunmasına qədər, bildiyimiz kimi, dünyanın və insanın yaranması ilə bağlı müqəddəsləşdirilmiş su, od, yel və torpaq çərşənbələri qeyd olunur. Xalqın erkən düşüncəsində yaratdığı çərşənbələrlə bağlı ayin və etiqlər, adət-ənənələri yaşatmaq hər kəsin mənəvi dünyasının tələbatından irəli gəlir. Belə bir mahiyyətə malik olan Novruz bayramının beynəlxalq miqyasda Beynəlxalq Gün kimi qəbul edilməsi artıq dünyada buna olan münasibətdə dəyişiklik, eləcə də, astroloji faktlar buna marağın yaranması ilə əlaqədardır. Bu dörd çərşənbənin qeyd olunmasının arxasında böyük həqiqətlər dayanır. Folklorşünas alimlərin fikrincə, bu çərşənbələr insanın həyata gəlişi və həyatın canlanması ilə əlaqədardır.

Qeyd edim ki, dünyanın müxtəlif ölkələrində Novruz bayramı qeyd olunur. Belə ki, bu bayram İranda, Türkiyədə, Pakistanda, Orta Asiyada və digər müsəlman dövlətlərində təntənəli bir şəkildə yaşanır. Bu fakt da dünya miqyasında bir baxış kimi diqqətdədir. Minilliklərin sınağından çıxaraq, bu günə gəlib çatmış Novruz bayramını hələ Azərbaycan Sasanilər dövlətinin tərkibində olduğu zaman qeyd etmişdir. Uzun illər aparılan arxeoloji qazıntılar bunu təsdiqləyir. Daş dövrünə aid olan əşyalar qazıntılar zamanı əldə olunan mənəvi mədəniyyət abidələrimiz Novruz bayramının qədim tarixi olduğunu bir daha təsdiqləyən əsas dəlillərdir. Novruz süfrəsinin əsas bəzəyi olan şamdının, dörd ayaqlı səməni qabının və başqa əşyaların tapılması, məhz tarixi baxımdan bu el bayramının tarixi qədimliyini sübuta yetirir. Azərbaycanın böyük klassikləri olan Nizami Gəncəvi, Şah İsmayıl Xətai, Xaqani kimi dahilərimiz baharın gəlişini əks etdirən nümunələr yaratmışlar. Hətta Novruz bayramına həsr olunmuş şeirlər və musiqi-

lər belə bəstələnmişdir.

Novruz sözünün etimologiyasına diqqət etsək, görürük ki, bu sözün həqiqi mənası yeni günün başlanması deməkdir. Novruz bayramına qədər insanlar dörd çərşənbəni qeyd edirlər. Bu da təsadüfi hal deyil. Belə ki, bayramın gəlişi zamanı bayram əhvali-ruhiyyəsi yaşanır və müjdə verilir. İnsan dörd ünsürdən yararlıdır. Novruzaqə-

"Novruz bayramı təbiətdən, elmi əsaslardan meydana gəlmiş bayramdır. Bəlkə də, dünyada olan bütün xalqların bayramlarından fərqi odur ki, bu, təbiətlə, kainatla əlaqədardır, bunun elmi əsasları var."

Heydər Əliyev

dərki çərşənbələri ulularımız Su, Od, Yel, Torpaq deyər adlandırmışdılar. Rəmzi mənə daşıyan çərşənbələri ulu babalarımız bayram hesab etmişdilər. Torpağa nəfəs gəlir. Təbiət, eləcə də, bütün canlılar oyanır. Su müqəddəslik rəmzidir, həyatın başlanğıcıdır. Elə Novruzun rəmzi olan səməni də su ilə göyərir. Rəmzi mənə daşıyan çərşənbələri ulu babalarımız bayramdan da irəli hesab etmişlər. Baharın gəlişi yeni bir həyatın başlanğıcıdır.

Ardıcılıqla qeyd edilən çərşənbələr sırasında bu gün qeyd etdiyimiz sonuncu çərşənbə torpaq çərşənbəsidir. Xalq arasında torpaq çərşənbəsi "İlaxır çərşənbə", "Yer çərşənbəsi", "Çərşənbə-suri" kimi də adlanır. Torpaq çərşənbəsində torpağa istilik gəlir və bütün təbiət oyanmağa başlayır. Bununla bağlı xalq arasında bir çox inanclar yaranmışdır. Dörd ünsürdən sonuncunun oyanması ilə Sel, Atəş, Yel və Torpaq daha böyük güc alır. İnsanlar yoxsulluq və qıtlıqdan, çətinlik və məhrumiyyətdən xilas olurlar. Bu inamla bağlı xalq arasında yazılmış mifoloji təsəvvürə görə insanların qıtlıqdan, yoxsulluqdan əziyyət çəkdiyi bir zamanda Sel, Atəş, Yel, Torpaq Xatunun yeraltı məbədinə qonaq gəlirlər. Burada yatmış torpaq Xatunu oyadıb, insanların aclıq və qıtlıq çəkdiyini ona ərz edirlər. O zaman Torpaq Xatunu yerindən qalxaraq "Adamları fəlakətə salan, özünü fəlakətə düşür" deyir və beləliklə, Sel, Atəş, Yel və Torpaq Xatun əl-ələ verib işıqlı dünyaya çıxırlar. Deyilənə görə, həmin gün ilaxır çərşənbə idi. Torpaqdan əvvəl oyanan Su, Od və Yelin başlıca məqsədi torpağı oyatmaqdır. Axır çərşənbə mərasim, ayin, etiqlər, oyun və şənliklərlə daha çox zəngindir. Bu çərşənbədə əvvəlki çərşənbələrdə icra olunan bütün ayinlər kütləvi xalq şənlikləri kimi qeyd olunur. Şənliklər səhər tezdən suya tapınma ayini ilə başlanır. Adamlar su üstünə çıxıb, su üstündən atdınaraq, dərdini, arzusunu suya danışır, ondan imdad diləyirlər. Gün ərzində müxtəlif ayinlər keçirilir. Axır çərşənbənin axşamı şənliklər daha da güclənir. İnsanlar tonqalın üstündən atılıb aqriacılarının oda tökülməsini arzu edirlər: "ağırılığım, qadam-balam tonqalda yansın". Burada məqsəd qışdan qalan dərdin, ağrı-acının adamın canından tökülməsi, insanın sağlam ruhla, saf qəlblə bayrama qovuşmaq istəyidir.

Qulaq falına çıxmaq, qapılara pa-paq atmaq bu bayramın tərkib hissələridir. Küsülüləri barışdırmaq, xəstələrə baş çəkmək, körpələrə yəni libas almaq da bu bayrama aid xüsusiyyətlər-

dəndir. Bu günə el arasında həm də niyyət, dilək çərşənbəsi deyilir. İnanca görə, həmin gün ürəkdə tutulan xoş diləklərin hamısı hasil olur. Odur ki, həmin gün mütləq xoş sözlər danışılmalıdır. Axı kimsə qulaq falına çıxıb qapıya gələ bilər. Çərşənbə axşamı ailədə kö-nül açan sözlər danışılıb, dava-dalaş etməzlər ki, qulaq falına çıxan şəxs xoşagəlməz ifadələr eşidib evinə ümitsiz dönsün. Süfrənin əsas bəzəyi al-əlvan boyadılmış şadlıq rəmzi olan yumurta bir də baharın gəlişini əks etdirən səmənidir.

Novruz şənlikləri təkcə Azərbaycanda deyil, soydaşlarımızın yaşadıkları ən müxtəlif xarici ölkələrdə geniş qeyd edilir. Bu mərasimlərdə yaranan xoş ünsiyyət onları bir-biri ilə sıx şəkildə bağlayır, hər bir soydaşımıza milli mən-

lik şüurunu, azərbaycançılıq hisslərini və duyğularını gücləndirir. Novruz bayramı azərbaycanlıları Vətənə, ata-baba yurdları Azərbaycana, milli köklərə daha sıx bağlayır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Ulu Öndərin layiqli siyasi varisi kimi milli-mənəvi dəyərlərin, mü-tərəqqi adət-ənənələrin cəmiyyətdə daha möhkəm əsaslarla intişar tapmasına, bu sıradan da xalqın milli bayramı olan Novruzun yüksək səviyyədə qeyd olunmasına çalışır.

Baharın gəlişini müjdələyən, xalqımızın qədim tarixə malik milli bayramı olan Novruz bayramı bu il də içərişərhərdə təntənəli şəkildə qeyd olunacaq. Mart ayının 20-dən 23-dək II Beynəlxalq Novruz Festivalının keçirilməsi nəzərdə tutulub. Dörd gün davam edəcək festivalda Azərbaycanla yanaşı bu bayramı qeyd edən yeddi ölkənin - Türkiyə, Rusiya, İran, Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Qırğızıstan nümayəndələri də iştirak edəcəklər.

Festival günlərində Qoşa Qala Qapısı meydanında "Meydan bazarı" təşkil olunacaq. Hər gün səhər saatlarından pəhləvanlar, pantomima artistləri, skripkaçılar, zurnaçılar, kəndirbaz və sehribazlar öz məhəmətlərini göstərəcəklər, uşaq teatrının artistləri, bədii və tarixi personajlar, müxtəlif ölkələrin xalq və əfsanəvi qəhrəmanlarının canlı obrazları, Novruz bayramının əsas qəhrəmanları olan Kosa və Keçəlin iştirakı ilə şənliyə qatılan insanlara əsl bayram əhval-ruhiyyəsi yaşadacaqlar.

Novruz torpağın oyanması ilə səciyyələnir. Bu gün torpaq oyanır və xalqımız Torpaq çərşənbəsini qeyd edir. Evinizin xeyir-bərəkəti, ruzisi bol olsun, ocağınız gur yansın! Torpaq çərşənbənin mübarək!

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Azərbaycan polisi də gücləndirilmişdir

Republikanın daxili işlər orqanı gücləndirilmiş iş rejimində işləyəcək. Bu bununla bağlı müvafiq mətinəndən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, etiraz tədbirlər zamanı ictimai asayişin, qanun vəzifələrin icrasının yüksək səviyyədə təmin olunması üçün orqan və hissələrinin şəxsi heyəti gücləndirəcək. Bayram günlərində ictimai yerlərdə qanun və hüquq qaydasına pəzərəti gücləndirəcək.